

AD-4518

B.Ed. Part—I (Semester—I) (CBCS) Examination
CHILDHOOD AND GROWING UP

Paper : CC-101

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

(मराठी माध्यम)

सूचना :— (1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(2) प्रश्न क्र. 1 बहुपर्यायी प्रश्न प्रकार आहे.

(3) प्रश्न क्र. 2 ते 6 वर्णनात्मक आहेत.

1. योग्य पर्याय निवडा :—

(1) _____ मोजता येत नाही.

(अ) वाढ

(क) प्रगती

(ब) विकास

(ड) अघोगती

(2) 'मानसशास्त्र हे आत्म्याचा अभ्यास करणारे शास्त्र होय' अशी व्याख्या कोणी मांडली ?

(अ) ऑरिस्टॉटल

(क) फ्राईड

(ब) वॉटसन

(ड) थॉर्नडाईक

(3) कुमारावस्थेच्या गरजा कोणत्या आहेत ?

(अ) शारीरिक

(क) लैंगिक

(ब) भावनिक

(ड) वरील सर्व

(4) बालकाचा विकास कोणत्या प्रकारच्या वातावरणाने प्रभावित होतो ?

(अ) सामाजिक-आर्थिक

(क) दोन्ही (अ) आणि (ब)

(ब) सांस्कृतिक

(ड) वरीलपैकी नाही

(5) अमूर्त संकल्पणा कोणत्या अवस्थेत विकसित होतात ?

(अ) संवेदीकारक अवस्था

(क) मूर्त क्रियात्मक अवस्था

(ब) क्रियापूर्व अवस्था

(ड) औपचारिक क्रियात्मक अवस्था

(6) एरिकसनने मनोसामाजिक विकासाच्या किती अवस्था सांगितलेल्या आहेत ?

(अ) 5

(क) 8

(ब) 4

(ड) 10

(7) कुमारांच्या ज्ञानात्मक विकासाचे वैशिष्ट्य कोणते ?

(अ) संवेदना

(क) तर्क

(ब) अवबोध

(ड) प्रतिमा

- (8) बाल्यावस्थेतील भावात्मक विकासाचे वैशिष्ट्य कोणते ?
 (अ) मोठ्याने ओरडणे (ब) अतिआनंदाने टाळ्या वाजविणे
 (क) आदलआपट करणे (ड) वरील सर्व
- (9) शहरीकरणाचे कोणते दुष्परिणाम आहेत ?
 (अ) प्रदूषणाची समस्या (ब) राहण्याच्या जागेची समस्या
 (क) मूलभूत सोयीसुविधांचा अभाव (ड) वरील सर्व
- (10) _____ या सामाजिक माध्यमाद्वारे एक व्यक्ती दुसऱ्या व्यक्तीसोबत विचारांची देवानघेवान करू शकतो.
 (अ) व्हॉट्सअॅप (ब) वर्तमानपत्र
 (क) मासिक (ड) पुस्तक
- (11) विद्यार्थ्यांमध्ये नेतृत्व व साहस हे गुण _____ च्या द्वारे विकसित करता येतात.
 (अ) एन.एस.एस./एन.सी.सी. (ब) लेखी परीक्षा
 (क) प्रात्याक्षिक परीक्षा (ड) अध्यापन
- (12) शालेय व्यवस्थेतील _____ हा अनिवार्य घटक आहे.
 (अ) क्रीडागण (ब) ग्रंथालय
 (क) शिक्षक (ड) कार्यालय
- (13) व्यक्तिमत्व या संज्ञेची उत्पत्ती _____ या लॅटिन शब्दातून झालेली आहे.
 (अ) Persona (ब) Personal
 (क) Person (ड) People
- (14) व्यक्तिमत्व विकासावर परिणाम करणारा जैविक घटक कोणता ?
 (अ) कुटुंब (ब) विविध ग्रंथी
 (क) शाळा (ड) मित्र
- (15) सुसमायोजित व्यक्तीची वैशिष्ट्ये कोणती ?
 (अ) स्वतःच्या क्षमता व मर्यादांची जाणीव (ब) 'स्व' चा व इतरांचा आदर
 (क) मूलभूत गरजांबाबत समाधानी (ड) वरील सर्व
- (16) जेव्हा एका क्षेत्रातील उणीव दुसऱ्या क्षेत्रात भरून काढण्याचा प्रयत्न व्यक्ती करतो तेव्हा या स्थितीत कोणती संरक्षण यंत्रणा उपयोगात आणली जाते ?
 (अ) प्रक्षेपण (ब) कृतकसमर्थन
 (क) प्रतिपूरक (ड) परागमण
- (17) स्पिअरमनची बुद्धिविषयक उपपत्ती कोणती ?
 (अ) बहुघटक उपपत्ती (ब) द्विघटक उपपत्ती
 (क) बहुविध बुद्धिमत्ता उपपत्ती (ड) बुद्धी संरचना उपपत्ती
- (18) गिलफर्ड च्या प्रतिमानुसार मानवी बुद्धी _____ घटकांनी मिळून बनते.
 (अ) 2 (ब) 9
 (क) 150 (ड) 7

(19) बुद्धीमापनाचा शास्त्रशुद्ध प्रयत्न _____ यांनी केला.

(अ) बेल

(क) गॉल

~~(ब) लोम्ब्रॉसो~~

~~(ड) बिने~~

(20) भावनिक बुद्धिमत्तेच्या व्यक्तिगत क्षमतांमध्ये _____ चा समावेश होतो.

~~(अ) स्व-नियमन~~

(क) सामाजिक कौशल्ये

(ब) तदानभूती

(ड) मार्गदर्शन

1×20=20

2. (अ) शैक्षणिक मानसशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्तीचे वर्णन करा.

(ब) विकासप्रक्रियेची वैशिष्ट्ये सांगा.

किंवा

~~(क) व्यक्तिविकासावर अनुवंश व सामाजिक-आर्थिक वातावरणाचा होणारा प्रभाव सोदाहरण स्पष्ट करा.~~

~~(ड) अध्ययनकर्त्यांच्या वर्तनाचा अभ्यास करणाऱ्या वृत्तेतिहास (case study) पद्धतीची चर्चा करा.~~

3. (अ) एरिकसनची मनोसामाजिक विकासाची उपपत्ती सविस्तर स्पष्ट करा.

(ब) कुमारावस्थेतील ज्ञानात्मक विकास थोडक्यात लिहा.

किंवा

~~(क) बालकाच्या व्यक्तिमत्त्वाचा सर्वांगीन विकास होण्यासाठी भावात्मक विकास अनिवार्य असतो' हे विधान स्पष्ट करा.~~

~~(ड) बाल्यावस्थेचा समुदायाशी असलेला संबंध सोदाहरण स्पष्ट करा.~~

~~(अ) आदिवासी व दलित कुटुंबातील बालकाच्या विकासाचे वर्णन करा.~~

~~(ब) नैसर्गिक वातावरणाचा बालकाच्या विकासावर होणारा प्रभाव सोदाहरण स्पष्ट करा.~~

किंवा

~~(क) प्रसारमाध्यमांचा बालकाच्या विकासावर होणारा परिणाम सोदाहरण स्पष्ट करा.~~

~~(ड) शहरी कुटुंबातील बालकाच्या विकासाची चर्चा करा.~~

5. (अ) रॉजर्सची व्यक्तिमत्त्वविषयक मानवतावादी उपपत्ती स्पष्ट करा.

(ब) व्यक्तिमत्त्व विकासावर परिणाम करणाऱ्या जैविक घटकांचे थोडक्यात वर्णन करा.

किंवा

(क) तणाव व्यवस्थापनात शाळा व शिक्षकाची भूमिका विशद करा.

(ड) 'तादात्म्य' ही संरक्षण यंत्रणा सोदाहरण स्पष्ट करा.

6. (अ) भावनिक बुद्धिमत्तेचा अर्थ सांगून भावनिक बुद्धिमत्तेचे शैक्षणिक उपयोजन सोदाहरण स्पष्ट करा.

(ब) बुद्धिमत्तेच्या बहुघटक उपपत्तीचे वर्णन करा.

किंवा

(क) गिलफर्डची बुद्धिमत्ता संरचना स्पष्ट करा.

(ड) बुद्धिमापनाच्या शाब्दिक व अशाब्दिक कसोटीतील फरक स्पष्ट करा.

B.Ed. Part—1 (Semester—1) (CBCS) Examination

CC-102

LEARNING AND TEACHING

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

(मराठी माध्यम)

सूचना :— सर्व प्रश्न सोडवा.

1. खालील प्रश्नाचे योग्य पर्याय निवडा :

- (1) ज्या अध्ययन प्रक्रियेमध्ये चेतक-प्रतिसाद संबंध दृढ होतात अशा अध्ययनास म्हणतात.
- (अ) संकल्पनात्मक अध्ययन
(ब) साहचर्यात्मक अध्ययन
(क) सृजनात्मक अध्ययन
(ड) निराकरणात्मक अध्ययन
- (2) कौशल्य संपादन करतांना होणारे अध्ययन हे खालीलपैकी कोणत्या अध्ययन प्रकारचे आहे ?
- (अ) कारक अध्ययन
(ब) शाब्दिक अध्ययन
(क) समस्या निराकरण
(ड) यापैकी नाही
- (3) यांच्या मते नविन परिस्थिती लक्षात घेवून त्या परिस्थितीला योग्यरित्या प्रतिसाद देण्यासाठी केलेल्या कृतीचे संघटन म्हणजे अध्ययन.
- (अ) टॅरिपेज आणि थॉमस
(ब) मर्फी
(क) गॅरेट
(ड) गिलफोर्ड
- (4) अध्ययन हे शिवाय संभव होत नाही.
- (अ) उद्दिष्टे
(ब) अध्यापन
(क) पुस्तक
(ड) आशय
- (5) ज्ञानरचनावादानुसार शिक्षकाने विद्यार्थ्यांना
- (अ) सोप्या भाषेत शिकविले पाहिजे
(ब) जास्तीत जास्त शैक्षणिक साधनांचा उपयोग करून शिकविले पाहिजे
(क) विद्यार्थ्यांना अद्यावत माहिती पुरवावी
(ड) शिकण्यास प्रवृत्त करावे
- (6) हा बोधात्मक ज्ञानरचनावादाचा पुरस्कर्ता होय.
- (अ) जिन पियाजे
(ब) व्यगॉटस्की
(क) क्रो अँड क्रो
(ड) मर्फी

- (7) ज्ञानरचनावादी विचारसरणीशी संबंधित नसणारे मानसशास्त्रज्ञ कोणते ?
 (अ) जिन पियाजे
 (ब) लेव व्यगॉटस्की
 (क) जेरॉम बुनर
 (ड) वॉटसन
- (8) खालीलपैकी कोणता इटालीयन तत्वज्ञ पहीला ज्ञानरचनावादी तत्वज्ञ म्हणून ओळखला जातो ?
 (अ) जिम्बाटिस्टा
 (ब) जे.बी. वॉटसन
 (क) टिचनेर
 (ड) अल्बर्ट बांदुरा
- (9) 1903 मध्ये या मानसशास्त्रज्ञाळा नोबेल् पारितोषिक मिळाले.
 (अ) धॉर्नडाईक
 (ब) स्किनर
 (क) कोहलर
 (ड) पॅव्हलॉव्ह
- (10) व्यक्तीच्या वर्तनाला विशिष्ट आकार देण्यासाठी या अध्यापन प्रकाराचा उपयोग होतो.
 (अ) अभिसंधान
 (ब) प्रशिक्षण
 (क) अनुदेशन
 (ड) यापैकी नाही
- (11) अभिजात अभिसंधानामध्ये महत्वाचा असतो.
 (अ) प्रतिसाद
 (ब) चेतक
 (क) कृति
 (ड) यापैकी नाही
- (12) विशिष्ट परिस्थितीत उद्दिष्ट प्राप्त करण्यासाठी प्राण्याने दिलेल्या प्रतिसादाची प्रक्रिया म्हणजे अध्ययन होय, असे मत खालीलपैकी कोणत्या अध्ययन उपपत्तीमध्ये मांडले आहे ?
 (अ) चुका आणि शिका
 (ब) अभिजात अभिसंधान
 (क) साधक अभिसंधान
 (ड) वरीलपैकी नाही
- (13) मते शिक्षक हा अधिक पक्व असावा लागतो दोन समान पक्व असलेल्या व्यक्तीमधील संपर्काला अध्यापन म्हणता येत नाही.
 (अ) कॅल्वीन टेलर
 (ब) एच.सी. मॉरीसन
 (क) टिचनेर
 (ड) यापैकी नाही
- (14) हा अध्यापनाचा उच्च प्रकार मानला जातो.
 (अ) अभिसंधान ✓
 (ब) प्रशिक्षण
 (क) अनुदेशन
 (ड) यापैकी नाही

- (15) या स्तरावरील अध्ययन-अध्यापन म्हणजे केवळ स्मरण होण्यासाठी केलेले असते.
- (अ) स्वायत्त स्तर (ब) आकलन स्तर
(क) चिंतन स्तर (ड) स्मृती स्तर
- (16) हे अध्यापकाळा वर्ग अध्यापनासाठी दिशादर्शक असतात.
- (अ) शैक्षणिक साहित्य (ब) पाठाची उद्दिष्टे
(क) अध्यापन पद्धती (ड) शिक्षकाचे व्यक्तीमत्व
- (17) या पद्धतीमध्ये एखाद्या कल्पनेचे शाब्दिक स्वरूपात चित्रण केल्या जाते ?
- (अ) दिग्दर्शन पद्धती (ब) व्याख्यान पद्धती
(क) सापेक्ष अध्यापन (ड) यापैकी नाही
- (18) स्वयं अध्ययन या संकल्पनेचे जनक हे आहेत.
- (अ) कार्ल रॉजर्स (ब) शेल्डन
(क) स्किनर (ड) डोलार्ड अन्ड मिलर
- (19) कमन्विट अध्ययनाची संकल्पना सर्वप्रथम ह्यांनी मांडली.
- (अ) स्किनर (ब) कार्ल राजर्स
(क) नॉर्मल काऊडर (ड) वॉटसन
- (20) बुद्धीमंथन या अत्याधुनिक अध्ययन अध्यापन पद्धतीची कल्पना सर्वप्रथम यांनी मांडली.
- (अ) अलेक्स ऑसबोर्न (ब) किलपॅट्रीक
(क) प्रो. अँडन (ड) जे लार्ड टॅप
2. (अ) अध्ययन ही संकल्पना स्पष्ट करून अध्ययनावर परिणाम करणारे अध्ययनकर्ता संबंधी घटक स्पष्ट करा. 8
- (ब) अध्ययनाचे विविध प्रकार सांगून साहचर्यात्मक अध्ययन या प्रकाराबद्दल सविस्तर लिहा. 4
- किंवा
- (क) अध्ययनाच्या विविध व्याख्या सांगून अध्ययनाचे स्वरूप स्पष्ट करा. 8
- (ड) अध्ययन वक्र म्हणजे सांगून अध्ययन वक्राचे शैक्षणिक महत्व विशद करा. 4
3. (अ) जेरॉम ब्रुनरची अनुदेशन उपपत्ती स्पष्ट करा. 8
- (ब) ज्ञानरचनेबादी शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. 4
- किंवा
- (क) टेव्हीड आम्बेलची अध्ययन व अनुदेशन उपपत्ती स्पष्ट करून शैक्षणिक महत्व व उपयोजन लिहा. 8
- (ड) स्वयं गतीने अध्ययन म्हणजे काय सांगून गुणवैशिष्ट्ये लिहा. 4

4. (अ) अध्ययनाची गेस्टॉल (Gestalt) उपपत्ती स्पष्ट करून शैक्षणिक महत्व विशद करा. 8
(ब) थॉनडाईकच्या अध्ययनाच्या प्रयत्न-प्रमाद उपपत्तीचे शैक्षणिक महत्व लिहा. 4

किंवा

- (क) रॉबर्ट गॅनेची सर्वसमावेशक अध्ययन आणि कार्यविश्लेषक उपपत्ती स्पष्ट करा. 8
(ड) बि.एफ स्किनरच्या साधक अभिसंधान उपपत्तीचे शैक्षणिक महत्व लिहा. 4
5. (अ) अध्यापनाचा अर्थ सांगून अध्यापन प्रक्रियेचे गुणवैशिष्ट्ये सविस्तर लिहा. 8
(ब) अध्यापनामध्ये नियोजनाचे महत्व विशद करा. 4

किंवा

- (क) अध्यापनाच्या विविध व्याख्या सांगून एम.एल बिगज यांचे अध्यापनाचे स्तर सविस्तर लिहा. 8
(ड) पाठ नियोजनाचे अध्यापकाळा अध्यापनात होणारे फायदे विशद करा. 4
6. (अ) क्रमन्वित अनुदेशन म्हणजे काय ? क्रमन्वित अनुदेशनाचे कोणताही एक प्रकार स्पष्ट करा. 8
(ब) व्याख्यान पद्धतीचे गुणदोष लिहा. 4

किंवा

- (क) गट नियंत्रित अनुदेशनाची संकल्पना स्पष्ट करून सहकारी अध्ययन पद्धतीची सविस्तर चर्चा करा. 8
(ड) सांघिक अध्यापन म्हणजे काय सांगून वैशिष्ट्ये लिहा. 4

B.Ed. Part—I (Semester—I) (CBCS) Examination
DSEC-105
WOMEN'S EDUCATION

Time : Two Hours]

[Maximum Marks : 40

(मराठी माध्यम)

1. खालीलपैकी प्रत्येक एक पर्याय निवडा (सर्व अनिवार्य) :

(1) हा स्त्री शिक्षणाच्या दृष्टीने काळा कालखंड म्हणून ओळखला जातो :

(अ) इ.स. 600 ते इ.स. 1200

(ब) इ.स. 1200 ते इ.स. 1800

(क) इ.स. 1800 ते इ.स. 2000

(ड) यापैकी नाही

(2) मुळे महिलांचा आत्मसम्मान आणि स्वाभिमान वाढण्यास मदत होते.

(अ) औपचारिक शिक्षण

(ब) अनौपचारिक शिक्षण

(क) स्त्री शिक्षण

(ड) बालक शिक्षण

(3) ह्या महिला सक्षमीकरणासाठी च्या (NGO) स्वयंसेवी संस्थांच्या संस्थापक होत्या.

(अ) इला भट्ट

(ब) हिलरी क्लिंटन

(क) जयंती पटनाईक

(ड) सावित्रीबाई फुले

(4) सर्व शिक्षा अभियान (एस.एस.ए.) ही पुरस्कृत योजना आहे.

(अ) जिल्हा

(ब) राज्य

(क) केंद्र

(ड) विद्यापीठ

(5) स्त्री-पुरुष समानतेचे प्रभावी प्रवर्तक असू शकतात.

(अ) विद्यार्थी

(ब) शिक्षक

(क) व्यवस्थापन मंडळ

(ड) यापैकी नाही

(6) मुलींचे शिक्षणात क्षमता असते.

(अ) सामाजिक आर्थिक बदल घडवून आणणे

(ब) उदास वातावरण घडवून आणणे

(क) दोन्ही (अ) व (ब)

(ड) यापैकी नाही

(7) सावित्रीबाई फुले यांचा जयंती दिन हा म्हणूनही ओळखला जातो.

(अ) बालिका दिन

(ब) महिला दिन

(क) स्वातंत्र्य दिन

(ड) संविधान दिन

(8) ए.डी.एन. बाजपेयी यांनी यांचे, "उच्च समाजमुधारक", असे वर्णन केले आहे.

(अ) ताराबाई मोडक

(ब) अनुताई वाघ

(क) महात्मा फुले

(ड) सावित्रीबाई फुले

8×1=8

2. (अ) महिला सक्षमीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा. ग्रामीण भागात महिला सक्षमीकरण आपण कशाप्रकारे वाडवू शकतो ? 5

(ब) महिलांच्या नेतृत्वामधील अडथळे स्पष्ट करा.

किंवा

(क) भारतातील स्त्री शिक्षणाच्या मार्गातील अडथळे कोणते ते विशद करा. 5

(ड) समाजाचा शिक्षण व्यवस्थेवर प्रभाव लिहा. 3

3. (अ) प्राचीन काळातील स्त्री शिक्षण आणि सद्य परिस्थितीतील स्त्री शिक्षण यातील फरक स्पष्ट करा. 5

(ब) स्त्री शिक्षणाची वैशिष्ट्ये सांगा. 3

किंवा

(क) वर्तमान काळातील स्त्री शिक्षणाची गरज उदाहरणांद्वारे स्पष्ट करा. 5

(ड) स्त्री शिक्षणाची विविध क्षेत्रे स्पष्ट करा. 3

4. (अ) राष्ट्रीय महिला आयोगाच्या प्रमुख उपक्रमांचे वर्णन करा. 5

(ब) आपण महिलांच्या हक्कांचे रक्षण कसे करू शकतो ? 3

किंवा

(क) एन.जी.ओ. (NGO) ची प्रमुख कार्ये विशद करा. 5

(ड) भारतात मुलींसाठी केंद्र सरकारच्या कोणत्या योजना आहेत ? 3

5. (अ) ताराबाई मोडक यांच्या स्त्री शिक्षणातील कार्याचे वर्णन करा. 5

(ब) तुम्ही महिलांची सुरक्षा कशी सुनिश्चित करता ? 3

किंवा

(क) स्त्री शिक्षणातील समस्या स्पष्ट करा.

(ड) स्त्री शिक्षणाचा लोकसंख्या वाढीवर कसा परिणाम होतो ?

B.Ed. Part-I (Semester-I) (CBCS) Examination
CPS-103

UNDERSTANDING DISCIPLINE & SUBJECTS

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 40

(मराठी माध्यम)

सूचना :— सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

1. योग्य पर्याय निवडा :

- (1) शिक्षण शास्त्रात या विद्याशाखेचा समावेश होत नाही :
- (अ) शैक्षणिक मानसशास्त्र (ब) शैक्षणिक तत्वज्ञान
(क) शैक्षणिक तंत्रज्ञान (ड) वास्तु शास्त्र
- (2) आंतरविद्याशाखीय अभ्यास क्षेत्रांमध्ये खालील घटकाचा समावेश होत नाही :
- (अ) ज्ञान (ब) आकलन
(क) माहिती (ड) कौशल्य
- (3) गणित हे खालील प्रकारचे शास्त्र विषय आहे :
- (अ) मूर्त (ब) अमूर्त
(क) आवश्यक (ड) अनावश्यक
- (4) दैनंदिन जीवनात विज्ञानाचा वापर कोठे केला जातो ?
- (अ) आरोग्य (ब) कृषी
(क) क्रिडा (ड) वरील सर्व
- (5) शिक्षणात भाषेच्या केंद्रियतेचा हेतू कोणता ?
- (अ) भाषिक कौशल्य (ब) निरीक्षण कौशल्य
(क) प्रायोगिक उद्देश्य (ड) वरील सर्व
- (6) खालीलपैकी कोणते भाषेचे उद्दिष्ट नाही ?
- (अ) संप्रेषण कौशल्याच्या विकास (ब) स्वयं अध्ययन
(क) विचार प्रक्रियेचा विकास (ड) हिंदी भाषावाद
- (7) या पद्धतीचा वापर सामाजिक शास्त्र व भाषेच्या अध्यापनासाठी केला जातो.
- (अ) प्रवास (ब) चर्चा
(क) व्याख्यान (ड) वरील सर्व
- (8) च्या मते शिक्षण म्हणजे जीवनातील अनुभवांची सतत पुनर्रचना करण्याची प्रक्रिया आहे.
- (अ) जॉन लुई (ब) जॉन ड्युई
(क) जॉन पे (ड) जॉर्ज पेन

1×8=8

2. (अ) शिक्षणातून विविध विद्याशाखेचा उदय होतो स्पष्ट करा. 5
(ब) विद्याशाखेची वैशिष्ट्ये सांगा. 3

किंवा

- (क) विविध शाळीय विषयांमधील परस्परसंबंध स्पष्ट करा. 5
(ड) शिक्षण हे आंतरविद्याशाखीय अभ्यासाचे क्षेत्र आहे. स्पष्ट करा. 3
3. (अ) विज्ञान आणि गणिताचे स्वरूप स्पष्ट करा. 5
(ब) गणित आणि विज्ञानाचे दैनंदिन जीवनातील महत्व सांगा. 3

किंवा

- (क) गणित व विज्ञान आंतरविद्याशाखीय अभ्यासक्षेत्र आहे. विशद करा. 5
(ड) विज्ञान व गणित विषयांचा भाषा विषयांशी असलेला संबंध स्पष्ट करा. 3
4. (अ) 'भाषा हे आंतरविद्याशाखीय अभ्यासक्षेत्र आहे' स्पष्ट करा. 5
(ब) भाषा हे संप्रेषणाचे माध्यम आहे स्पष्ट करा. 3

किंवा

- (क) माध्यमिक शाळीय अभ्यासक्रमामध्ये भाषेचे स्थान स्पष्ट करा. 5
(ड) शिक्षणातील भाषाचे मध्यवर्गीय स्थान स्पष्ट करा. 3
5. (अ) सामाजिक शास्त्राचे स्वरूप विशद करा. 5
(ब) सामाजिक शास्त्र हे आंतरविद्याशाखीय अभ्यास क्षेत्र आहे हे स्पष्ट करा. 3

किंवा

- (क) सामाजिक शास्त्राची तात्विक भूमिका स्पष्ट करा. 5
(ड) माध्यमिक स्तरावर सामाजिक शास्त्राचे स्थान विशद करा. 3

B.Ed. Part—I (Semester—1) (CBCS) Examination
DSEC-104

ENVIRONMENTAL EDUCATION & DISASTER MANAGEMENT

[Maximum Marks : 40]

Time : Two Hours]

(मराठी माध्यम)

- सूचना :- (1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहे.
(2) प्रश्न क्र. 1 बहुपर्यायी प्रश्न आहे.
(3) प्रश्न क्र. 2 ते 5 वर्णनात्मक आहेत.

1. योग्य पर्याय निवडा :

- (1) पर्यावरण चा शब्दाची उत्तपत्ती _____ या भाषेतून आहे.
(अ) लॅटीन (ब) फ्रेंच
(क) ग्रीक (ड) जर्मन
- (2) _____ पर्यावरण हे मानव निर्मित पर्यावरण आहे :
(अ) निर्मित (ब) नैसर्गिक
(क) शहरी (ड) ग्रामीण
- (3) _____ हे प्रसारकाचे पुरस्कर्ते होते.
(अ) श्री. शंकराचार्य (ब) मासको
(क) रबीन्द्रनाथ टागोर (ड) जॉन ड्यूर्य
- (4) आपत्तीचे नुकसान मुल्यांकन कोणत्या टप्प्यात केले जाते ?
(अ) चेतावणी टप्पा (ब) प्रभाव टप्पा
(क) बचाव टप्पा (ड) पुनर्वसन टप्पा
- (5) आपत्ती याने हे मुख्य कारण आहे _____ .
(अ) तृतीय पक्ष क्रियाकलाप (ब) वातावरण
(क) यांत्रिक बिघाड (ड) वरील सर्व
- (6) राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन संस्था कोणत्या शहरात आहेत ?
(अ) कोलकाता (ब) नवी दिल्ली
(क) हैदराबाद (ड) मणिपूर

- (7) भूकंपाची कोणती लहर पृथ्वीच्या पृष्ठभागावर रोलिंग प्रभावाने निर्मित होते.
 (अ) एल लाट (ब) पी लाट
 (क) एस लाट (ड) यापैकी नाही
- (8) भारताचे एकूण चक्रीवादल प्रवण क्षेत्र _____ आहे.
 (अ) 15% (ब) 10%
 (क) 8% (ड) 20% 8×1=8
2. (अ) पर्यावरण शिक्षणाची गरज स्पष्ट करा. 5
 (ब) पर्यावरण शिक्षणाचे महत्व थोडक्यात लिहा. 3
- किंवा
- (क) पर्यावरण शिक्षणाची व्याप्ती विषद करा. 5
 (ड) शैक्षणिक पर्यावरण सेतुळणात पर्यावरणाचे महत्व लिहा. 3
3. (अ) प्रदूषणा मार्फत होणारे रोग स्पष्ट करा. 5
 (ब) पर्यावरण प्रदूषण आणि आरोग्य सुरक्षा चे वर्णन करा. 3
- किंवा
- (क) रोगाचे नियंत्रण कसे कराल स्पष्ट करा. 5
 (ड) पर्यावरण शिक्षण आणि मानवी समाज यांचे वर्गीकरण करा. 3
4. (अ) आपत्ती व्यवस्थापनाचे प्रकार स्पष्ट करा. 5
 (ब) आपत्ती व्यवस्थापनाची संकल्पना लिहा. 3
- किंवा
- (क) आपत्ती व्यवस्थापनाचे घटनाचक्र विषद करा. 5
 (ड) आपत्ती प्रबंधन अधिनियम, 2005 चे कायद्याचे उळक वैशिष्टे लिहा. 3
5. (अ) आपत्ती निवारणाची संकल्पना स्पष्ट करा. 5
 (ब) कोणत्याही एका प्रशासकीय बचावा च्या तत्वाचे वर्णन करा. 3
- किंवा
- (क) तत्काळ आपत्ती निवारण योजना स्पष्ट करा. 5
 (ड) कोणत्याही एका आंतरराष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन वाहिनी (संस्था) विषयी माहिती लिहा. 3

B.Ed. Part—I (Semester—I) (CBCS) Examination
CHILDHOOD AND GROWING UP
Paper : CC-101

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

(मराठी माध्यम)

- सूचना :— (1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(2) प्रश्न क्र. 1 बहुपर्यायी प्रश्न प्रकार आहे.
(3) प्रश्न क्र. 2 ते 6 वर्णनात्मक आहेत.

1. योग्य पर्याय निवडा :—

- (1) _____ मोजता येत नाही.
(अ) वाढ (ब) विकास
(क) प्रगती (ड) अद्योगती
- (2) 'मानसशास्त्र हे आत्म्याचा अभ्यास करणारे शास्त्र होय' अशी व्याख्या कोणी मांडली ?
(अ) अॅरिस्टॉटल (ब) वॉटसन
(क) फ्राईड (ड) थॉर्नडाईक
- (3) कुमारावस्थेच्या गरजा कोणत्या आहेत ?
(अ) शारीरिक (ब) भावनिक
(क) लैंगिक (ड) वरील सर्व
- (4) बालकाचा विकास कोणत्या प्रकारच्या वातावरणाने प्रभावित होतो ?
(अ) सामाजिक-आर्थिक (ब) सांस्कृतिक
(क) दोन्ही (अ) आणि (ब) (ड) वरीलपैकी नाही
- (5) अमूर्त संकल्पणा कोणत्या अवस्थेत विकसित होतात ?
(अ) संवेदीकारक अवस्था (ब) क्रियापूर्व अवस्था
(क) मूर्त क्रियात्मक अवस्था (ड) औपचारिक क्रियात्मक अवस्था
- (6) एरिकसनने मनोसामाजिक विकासाच्या किती अवस्था सांगितलेल्या आहेत ?
(अ) 5 (ब) 4
(क) 8 (ड) 10
- (7) कुमारांच्या ज्ञानात्मक विकासाचे वैशिष्ट्य कोणते ?
(अ) संवेदना (ब) अवबोध
(क) तर्क (ड) प्रतिमा

- (क) आदलआपट करण
- (9) शहरीकरणाचे कोणते दुष्परिणाम आहेत ?
 (अ) प्रदूषणाची समस्या
 (क) मूलभूत सोयीसुविधांचा अभाव
 (ब) राहण्याच्या जागेची समस्या
 (ड) वरील सर्व
- (10) _____ या सामाजिक माध्यमाद्वारे एक व्यक्ती दुसऱ्या व्यक्तीसोबत विचारांची देवानघेवान करू शकतो.
 (अ) व्हॉट्सअप
 (क) मासिक
 (ब) वर्तमानपत्र
 (ड) पुस्तक
- (11) विद्यार्थ्यांमध्ये नेतृत्व व साहस हे गुण _____ च्या द्वारे विकसित करता येतात.
 (अ) एन.एस.एस./एन.सी.सी.
 (क) प्रात्याक्षिक परीक्षा
 (ब) लेखी परीक्षा
 (ड) अघ्यापन
- (12) शालेय व्यवस्थेतील _____ हा अनिवार्य घटक आहे.
 (अ) कीडागण
 (क) शिक्षक
 (ब) ग्रंथालय
 (ड) कार्यालय
- (13) व्यक्तिमत्व या संज्ञेची उत्पत्ती _____ या लॅटिन शब्दातून झालेली आहे.
 (अ) Persona
 (क) Person
 (ब) Personal
 (ड) People
- (14) व्यक्तिमत्व विकासावर परिणाम करणारा जैविक घटक कोणता ?
 (अ) कुटुंब
 (क) शाळा
 (ब) विविध ग्रंथी
 (ड) मित्र
- (15) सुसमायोजित व्यक्तीची वैशिष्ट्ये कोणती ?
 (अ) स्वतःच्या क्षमता व मर्यादांची जाणीव
 (क) मूलभूत गरजांबाबत समाधानी
 (ब) 'स्व' चा व इतरांचा आदर
 (ड) वरील सर्व
- (16) जेव्हा एका क्षेत्रातील उणीव दुसऱ्या क्षेत्रात भरून काढण्याचा प्रयत्न व्यक्ती करतो तेव्हा या स्थितीत कोणती संरक्षण यंत्रणा उपयोगात आणली जाते ?
 (अ) प्रक्षेपण
 (क) प्रतिपूरक
 (ब) कृतकसमर्थन
 (ड) परागमण
- (17) स्पिरामनची बुद्धिविषयक उपपत्ती कोणती ?
 (अ) बहुघटक उपपत्ती
 (क) बहुविध बुद्धिमत्ता उपपत्ती
 (ब) द्विघटक उपपत्ती
 (ड) बुद्धी संरचना उपपत्ती
- (18) गिलफर्ड च्या प्रतिमानुसार मानवी बुद्धी _____ घटकांनी मिळून बनते.
 (अ) 2
 (क) 150
 (ब) 9
 (ड) 7

(19) बुद्धीमापनाचा शास्त्रशुद्ध प्रयत्न _____ यांनी केला.

(अ) बेल

(ब) लोम्ब्रॉसो

(क) गॉल

(ड) विने

(20) भावनिक बुद्धिमतेच्या व्यक्तिगत क्षमतांमध्ये _____ चा समावेश होतो.

(अ) स्व-नियमन

(ब) तदानुभूती

(क) सामाजिक कौशल्ये

(ड) मार्गदर्शन

1×20=20

2. (अ) वैश्लेषिक मानसशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्तीचे वर्णन करा.

8

(ब) विकासप्रक्रियेची वैशिष्ट्ये सांगा.

4

किंवा

(क) व्यक्तिविकासावर अनुवंश व सामाजिक-आर्थिक वातावरणाचा होणारा प्रभाव सोदाहरण स्पष्ट करा.

8

(ड) अध्ययनकर्त्यांच्या वर्तनाचा अभ्यास करणाऱ्या वृत्तेतिहास (case study) पद्धतीची चर्चा करा.

4

3. (अ) एरिकसनची मनोसामाजिक विकासाची उपपत्ती संविस्तर स्पष्ट करा.

8

(ब) कुमारावस्थेतील ज्ञानात्मक विकास थोडक्यात लिहा.

4

किंवा

(क) बालकाच्या व्यक्तिमत्त्वाचा सर्वांगीन विकास होण्यासाठी भावात्मक विकास अनिवार्य असतो हे विधान स्पष्ट करा.

8

(ड) बाल्यावस्थेचा समुदायाशी असलेला संबंध सोदाहरण स्पष्ट करा.

4

4. (अ) आदिवासी व दलित कुटुंबातील बालकाच्या विकासाचे वर्णन करा.

8

(ब) नैसर्गिक वातावरणाचा बालकाच्या विकासावर होणारा प्रभाव सोदाहरण स्पष्ट करा.

4

किंवा

(क) प्रसारमाध्यमांचा बालकाच्या विकासावर होणारा परिणाम सोदाहरण स्पष्ट करा.

8

(ड) शहरी कुटुंबातील बालकाच्या विकासाची चर्चा करा.

4

5. (अ) रॉजर्सची व्यक्तिमत्वविषयक मानवतावादी उपपत्ती स्पष्ट करा.

8

(ब) व्यक्तिमत्व विकासावर परिणाम करणाऱ्या जैविक घटकांचे थोडक्यात वर्णन करा.

4

किंवा

(क) तणाव व्यवस्थापनात शाळा व शिक्षकाची भूमिका विशद करा.

8

(ड) 'तादात्म्य' ही संरक्षण यंत्रणा सोदाहरण स्पष्ट करा.

4

6. (अ) भावनिक बुद्धिमतेचा अर्थ सांगून भावनिक बुद्धिमतेचे शैक्षणिक उपयोजन सोदाहरण स्पष्ट करा.

8

(ब) बुद्धिमतेच्या बहुघटक उपपत्तीचे वर्णन करा.

4

किंवा

(क) गिल्फर्डची बुद्धिमत्ता संरचना स्पष्ट करा.

4

(ड) बुद्धिमापनाच्या शाब्दिक व अशाब्दिक कसोटीतील फरक स्पष्ट करा.

8

(19) बुद्धिमापनाचा शास्त्रशुद्ध प्रयत्न _____ यांनी केला.

(अ) बेल

(ब) लोम्ब्रॉसो

(क) गॉल

(ड) बिने

(20) भावनिक बुद्धिमत्तेच्या व्यक्तिगत क्षमतांमध्ये _____ चा समावेश होतो.

(अ) स्व-नियमन

(ब) तदानुभूती

(क) सामाजिक कौशल्ये

(ड) मार्गदर्शन

1×20=20

2. (अ) शैक्षणिक मानसशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्तीचे वर्णन करा.

8

(ब) विकासप्रक्रियेची वैशिष्ट्ये सांगा.

4

किंवा

(क) व्यक्तिविकासावर अनुवंश व सामाजिक-आर्थिक वातावरणाचा होणारा प्रभाव सोदाहरण स्पष्ट करा.

8

(ड) अध्ययनकर्त्याच्या वर्तनाचा अभ्यास करणाऱ्या वृत्तेतिहास (case study) पद्धतीची चर्चा करा.

4

3. (अ) एरिकसनची मनोसामाजिक विकासाची उपपत्ती सविस्तर स्पष्ट करा.

8

(ब) कुमारावस्थेतील ज्ञानात्मक विकास थोडक्यात लिहा.

4

किंवा

(क) बालकाच्या व्यक्तिमत्त्वाचा सर्वांगीन विकास होण्यासाठी भावात्मक विकास अनिवार्य असतो' हे विधान स्पष्ट करा.

8

(ड) बाल्यावस्थेचा समुदायाशी असलेला संबंध सोदाहरण स्पष्ट करा.

4

4. (अ) आदिवासी व दलित कुटुंबातील बालकाच्या विकासाचे वर्णन करा.

8

(ब) नैसर्गिक वातावरणाचा बालकाच्या विकासावर होणारा प्रभाव सोदाहरण स्पष्ट करा.

4

किंवा

(क) प्रसारमाध्यमांचा बालकाच्या विकासावर होणारा परिणाम सोदाहरण स्पष्ट करा.

8

(ड) शहरी कुटुंबातील बालकाच्या विकासाची चर्चा करा.

4

5. (अ) रॉजर्सची व्यक्तिमत्वविषयक मानवतावादी उपपत्ती स्पष्ट करा.

8

(ब) व्यक्तिमत्व विकासावर परिणाम करणाऱ्या जैविक घटकांचे थोडक्यात वर्णन करा.

4

किंवा

(क) तणाव व्यवस्थापनात शाळा व शिक्षकाची भूमिका विशद करा.

8

(ड) 'तादात्म्य' ही संरक्षण यंत्रणा सोदाहरण स्पष्ट करा.

4

6. (अ) भावनिक बुद्धिमत्तेचा अर्थ सांगून भावनिक बुद्धिमत्तेचे शैक्षणिक उपयोजन सोदाहरण स्पष्ट करा.

8

(ब) बुद्धिमत्तेच्या बहुघटक उपपत्तीचे वर्णन करा.

4

किंवा

(क) मिलरफर्डची बुद्धिमत्ता संरचना स्पष्ट करा.

4

(ड) बुद्धिमापनाच्या शाब्दिक व अशाब्दिक कसोटीतील फरक स्पष्ट करा.

8